

Cvito Fisković

NEKOLIKO SPLITSKIH TOPONIMA 16. STOLJEĆA

UDK. 801.311(497.5 Split)"15"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. X. 1995.

Cvito Fisković
21000 Split, HR
Karamanova 11

Autor objavljuje nekoliko splitskih toponima dosad nepoznatih, malo poznatih i poznatih, nađenih u splitskom arhivu druge polovice 16. stoljeća.

Suprotstavljajući se godine 1930. talijanskome piscu Giuseppeu Pragi, splitski odvjetnik i javni radnik dr. Ivan Bulić osvrnuo se na njegovo pogrešno i zlonamjerno pisanje kako u Splitu "nije bilo ništa slavenskoga, baš ništa". Među ostalim dokazima u svojoj knjižici "O slavenskom karakteru Splita u prošlim stoljećima" učeni pisac i rodoljub Ivan Bulić, odgojen u rodu don Frane Bulića, napisao je da su imena zemalja u posjedu obitelji pjesnika Marka Marulića, koje on spominje u svojoj oporuci, redom narodna, te se i danas tako zovu. U jednoj oporuci iz godine 1492. sačuvanoj u obitelji Alberti predjel Bačvice zove se hrvatskim nazivom "Bačvice", a tako ga naziva i Marulić u svojoj oporuci.

Međutim, budući da se hrvatskim imenima nazivlje većina predjela koje Marulić spominje u svojoj oporuci, kako je primijetio i Ivan Bulić, i da se u pojedinim porukama i spisima mnogih Splićana, koje čitah u arhivu, spominju hrvatska imena različitih zemalja i posjeda u Marulićevom 15. i 16. stoljeću, objavim im nazive u svom radu "Splitska renesansna sredina" tiskanom u ožujskom broju splitskoga časopisa Mogućnosti godine 1976. i u mojoj knjizi "Baština starih hrvatskih pisaca", 1978, str.; 122, 123. Ovdje pak iznosim nekoliko imena iz druge polovice 16. stoljeća zabilježanih u svescima staroga splitskog arhiva. Osim naziva nastalih iz latinskih, antičkih imena, hrvatski nazivi svjedoče, kao i oni prije objavljeni, da su i u doba raširenog latiniteta u prostoru ispunjenom i obrađenom od antičkih rimskih stanovnika i nakon više od dva stoljeća mletačkog vladanja, zadržali svoju izvornu čistoću, i to

u splitskome području, u predjelima u kojima se nasljeđivahu i njegovahu imanja humanistički odgojenih splitskih plemića te da se ti nazivi unašahu u službene knjige pisane latinskim i talijanskim jezikom. Narodni hrvatski nazivi odolijevahu i točno označavahu, i službenim predstavnicima, knezovima i stranim pisarima i činovnicima, pojedine položaje u slikovitom polju, ispresijecanom malim imovinskim česticama i raznovrsno obrađenom. Ti nazivi jasno označavahu granice i površine isprepletenih vlasništava, očitavahu odlike, izgled i oznake položaja i predjela. Nastali su od oblika zemljišta, istaknutih njegovih pojava i povijesnih tragova. Njihova slikovitost sažeta u nazivu očituje privrženost stanovnika zemlji, pojedinostima i širini područja kraja koji ih je štutio i hranio. Ti nazivi nastaše u oštroumlju promatranja i saživljavanja zemlje.

Znanstvenici koji se bave toponomastikom doznat će, kao i do sada, više nego ja prevrćući pouzdano i staro arhivsko blago koje ih skriva, pa ih prepuštam njima. Ispitujući likovnu prošlost Splita 15. i 16. stoljeća, nisam nikako mogao mimoći neke nazive, videći da su veoma rijetki oni koji ispituju neiscrpnu i pouzdanu arhivsku građu.

U arhivu se uz nazive predjela i polja nalaze i različite bilješke iz kojih se doznaju neki podaci o poljodjelstvu splitskom iz 16. stoljeća. Na obrađenom zemljištu sijali su žito, ječam, bob i leću, ali su žito Splićani katkad kupovali u Klišana i ječam u turskih trgovaca, premda je inače mletačka vlast nerado gledala te trgovačke dodire. Vlasnici zemljišta davahu ih u zakup uz uvjet da im se donosi dio ploda. Plemići držahu i vlastite dućane, u kojima zapošljavahu posebne momke da im prodaju i poljske proizvode. Osim obrađenih vinograda bilo je i plodnih nasada smokava čije se osušene plodove izvozilo. Katkad se prodavalo i med i vosak (npr. 1565. g. Vuličević u Mletke), ali najčešće vino kojim plemićke obitelji obilovahu. Marko Marulić Pečenić nakon smrti svojega brata Valerija pjeva u latinskoj poslanici prijatelju Frani Božičeviću:

"... Marom njegovim jošter obilnije rađaše polje
Plodova njenih se pun hambar povijaše naš.
Gorice one sunčane i poljane lozina sada
Daše nam tolici grozd jedva da u bačve sta."

Prokulijan, poznati splitski kancelar hvalio je sočna voća splitskog polja, podneblje i izvore. Splitski arhiv u doba Marulića i Prokulijana, koji je služio u Splitu, a bio rodom iz Bara, a ne iz Mletaka, kako je napisano u knjizi "Split sa starih razglednica", u 16. stoljeću, svjedoči o dobro obrađenoj prostranosti splitskog polja. Ta obrada i prihodi njezini poslužili su i jačanju renesanse u Splitu, u čijem razvoju sudjelovahu vlasnici imanja. Obradena polja dobro se gnojilo, a na zapuštenima rasla je i kopriva. Sve te pojedinosti pridonose poznavanju još neispitane splitske privrede 16. stoljeća.

Vočke su rijetko zabilježene u spisima, ali pjesnik Marko Marul-Pečenić spominje smokve, "krivice" i "zamoršćice", orahe, lišnjake, kestene, kruške, šipke, naranče, višnje, trešnje, praskve, oskоруše i rogače u svojoj "Susani" i ističe njihove oznake, po čemu se vidi da ih je poznavao iz splitskih voćnjaka, a i sam je išao prodavati suhe smokve i vino u Mletke, kao i ostali vlasnici zemalja.

Spisi spominju obrađena mjesta na Logorumu ili Glavičinama, na Dugom ratu kraj Omiša, na rtu Stovrečiću uz starinsku crkvu sv. Lovre kraj sela Žrnovnice, vrtove i zemljišta u Nečujmu na Šolti, koja pripadaše splitskoj općini, na Tablama, na Starom ratu, u Razohi, na Kozjoj stopi, koja pripadahu crkvi svetih Izidora i Martina, na zemljištu uz crkvu sv. Mande, vinograd na Perhovu i Pisanim kamenima, na kaštelanskoj obali uz Kaštel Gomilicu, na mjestu zvanom Smrče, na položaju Smrdeći, u Prasci, u vrtu na Smokoviku, na zemljištu Kitoser na zemlji Gospe od Soca, u Lokvama, u Križiću, zatim zemlje na poznatim i sada jednako zvanim mjestima Trsteniku, Žnjanu, u Poljudu, u Pojišanu, na Gripama, Firulama, u Spinutu, na Bačvicama, u Manušu, Vranjicu, na Lovretu, Dobriću. Spominju i zgrade: predvorje Gradske palače, lođu na Pisturi, zdence, dvorišta i kuće u Grotama, zvanima i Pećine, iza Vestibula Dioklecijanove palače, u Dobriću, u zapadnom dijelu grada izvan spomenute Palače, zvanom Novi grad, kuću spaljenu u doba kuge 1527., stup za zastavu na glavnom trgu i ljekarnu. Spominju se i crkve: sv. Basilija, sv. Maksima, solinskog mučenika, koja je otkrivena i na otočiću Majsanu pred Orebićima, sv. Marije na Žnjanu, sv. Anastasije, sv. Križa, sv. Nikole kraj Skalica, Gospu od Soca, onda poznatu pod imenom S. Marije de Piedemonte.

IZVADCI IZ DOKUMENATA.

1540.

...in campo di Spalato vocato Gripe...

sv. 5

25. IX. 1543.

Actum Spalatium terra nova in domo habitationis D. Marini-Domitio sklopljen ženidbeni ugovor između Viktorie Petraehis i Antuna Alberti.

sv. 4

1543.

...Mi lasso uno pezzo de terra posto a logorum et una caseta posta in questa cita in loco nominato pechine...

Izjava Jeronime Ivanišević o Simoneti de Petrachis supruge Marina Domića vođe puka.

- sv. I/4
30. IX. 1517.
...terrenum ad poglisanun sive ad firole...
sv. I
1549.
...la casa la qual fu brusata a tempo della peste ultima che fu del...
1527.
sv. 2
7. X. 1550.
...terreno posito in Spinut in pertinentie de Spalato...
sv. 5
7. VIII. 1550.
... una vinea posta ad rassocho campi Spalati...
sv. 5
17. VI. 1559.
... verso Almissa sopra la punta chiamata dughirat ...
sv. 5
22. I. 1559.
... in campo spalati in loco vocato table ...
sv. 5
18. VII. 1559.
... il farmento stara otto habuta à stari rat
sv. 5
17. VIII. 1559.
... la corte mia sopra le grotte ...
sv. 5
17. VIII. 1559.
... i miei livelli delle case a dobrich ...
sv. 5
17. VIII. 1559.
... possession mia patrimonial verso almissa sopra la punta chiamata
dughirat ...
sv. 5
17. VIII. 1559.
... vigne et altre giuridizioni in villa ragosniza verso almissa...
17. VIII. 1559.
... la casa nela qual habito in Spalato in citta vecchia con l'horto, le doi
corte, il pozzo, le muraglia, et i terreni nell punta di Stovrecich verso ser-
novizza contigui alla chiesa de S. Lorenzo antica ...
sv. 5
14. IX. 1559.
... unam domum ... in civitate nova ...
sv. 5

17. VI. 1559.

Iz oporuke Krista de Balistris ... gli horti, i terreni, le vigne gli alberi con tutte adherenze, pertinenze et ragioni posti a Solta in Valle sorda altre volte chiamata Nezvian ...

sv. 5

15. XI. 1561.

... comes et capitaneus sedens sub lodia Sancti Laurentiy ...

sv. 5

3. VII. 1563.

Dominus Marcus ... canonicus spatatensis nec non rector beneficiorum sanctorum Isidori et Martini dioeciesis spatatensis in campo spalati loco dicto coscia stoppa ...

sv. 5

27. III. 1565.

... la casa apresso santa Anastasia ...

sv. 5

28. VIII. 1565.

... un terreno a Santa Madalena ...

sv. 5

2. IX. 1565.

... ha seminato uno terreno a bazvize avanti che le desse seminare essi terreni haveva butato sopra essi assai quantita di letame ...

sv. 5

28. V. 1565.

Mr. Piero Filipovich caligaro terreno posto in spinuta inarborato de belli figheri...

sv. 5

17. I. 1566.

... in loco dicto Perchovo ... capita vitiorum posita in territorio in loco dicto pisani chami supra fundo pizzocharum Sancti Maximi ...

sv. 5

30. VIII. 1566.

... uno terreno posto in la costa di Dilladi ... una vigna posta in questo territorio in loco chiamato pisani chami ...

sv. 5

1565.

... di formento ... di orzo comprato da clissani ...

sv. 5

1565.

... Turco venditor di esse biave...

sv. 5

1565.

... vigne et altre giuridioni in villa rogogniza verso Almisa...

- sv. 5
- Zuane de Natal tiene garzon della sua botega ...
- sv. 5
27. II. 1565.
... terreni de Santa Maria de Sgiano et dei terreni in Mergnano di S. Basileo e dei terreni a Paludi de beneficio de S. Maximo ...
- sv. 5
15. I. 1566.
... vigna posta a chrisiz ...
- sv. 5
17. III. 1566.
... in chman penes vineam Margarite Zlatarizze ...
- sv. 5
27. VIII. 1566.
... diede permutatione a Margarita Volichieva una vigna posta in questo territorio in loco chiamato pisani chami ...
- sv. 5
- ... capita vitium in loco dicto di Dellade sopra castro Reverende Abbatisse in loco dicto smartie
... nepote della famiglia guosdoserovichia il mio giardino posto nel Borgo di questa citta in logò detto Manus ...
- sv. 5
24. II. 1566.
... territorio di Spalato in loco dicto Smardechi ...
- sv. 5
17. V. 1566.
... sedente, sub lodia pistore ...
- sv. 5
11. XII. 1566.
... terra vanessa alias grebglia del mio orto apresso santa Croce ... lasso la mia vigna a Terstenich ...
- sv. 5
21. X. 1566.
... che Antonio Maraevich sia tenuto dar la biava ... sopra il terren over horto posto a praszà formento quarte tre et mezzo ... sopra il terren a vraghizza scandella quarta doi e mezzo, item sul detto terreno la fava mezza quartaroli tre ... sopra il terren a praszà appresso messer Francesco de sentori una quarta di lente ...
- sv. 5
21. X. 1566.
... un horto a Smochovich ...
- sv. 5
15. I. 1566.

Matio Chrisanovich voglio che la mia vigna posta a presso S. Nicolo de scalizze sia del piu vecchio di mei nepoti ...

sv. 5

12. V. 1566.

... unam domum Jer. Cipico magnam in plataea Sancti Laurenti infra suos confines à meridie domus illorum de papalibus a ponente via publica et platea comunis ...

sv. 5

12. VII. 1566.

... terren chiamato a chittoser campo di Spallato del benefizio di Santa Maria de piedemonte ...

sv. 5

30. X. 1566.

... terren posto a loque ...

sv. 5

9. I. 1567.

vigne à Tarstenich ...

sv. 5

21. V. 1567.

... terreni positi a Lovret ...

sv. 5

8. X. 1566.

... in aromataria Domini Anibalis de Cavalierys ...

sv. 5

22. IX. 1566.

... ad gradum standardi ...

sv. 5

14. I. 1567.

... comes ... sedens in porticu palatij ...

sv. 5

30. X. 1566.

Francescina sua nipote della fameglia Gusdoserovichia il giardino posto nel Borgo ... in logo dicto Manus ...

sv. 5

3. VII. 1567.

... duas pecias terre videlicet unam positam campo Spalati loco dicto Coscia stoppa ...

16. IV. 1568.

... teren ad logorum, teren ad Sanctum Casianum ...

sv. 4

16. IV. 1568.

... loco nominato pechine ...

sv. 4

27. VI. 1567.

... Dominus comes et capitaneus sedens in porticu pretorúi ...

sv. 5

15. VI. 1567.

... Bertrandus precor se hodie in platea magna ad gradus standardi alta et preconia voce stridasse et proclamasse ...

sv. 2

Cvito Fisković

ALCUNI TOPONIMI DI SPLIT DEL XVI SECOLO

Riassunto

La toponomastica che concerne la città di Split, i suoi campi e i dintorni è un argomento frequentemente trattato da non pochi scrittori.

Ciò nonostante l'autore tiene opportuno ricordare alcuni toponimi della seconda metà del XVI secolo, in particolare quelli in lingua croata, che sono anche più interessanti essendosi conservati pure in quell'epoca contrassegnata da una forte latinità tardorinascimentale.

Preveo: Ivo Donadini